

bra volja« djelotvorna, a to vidi, ako ona hoće da upotrebljava spomenuta lijekovita sredstva.

Dosljedno ovoj općenitoj nauci moralista: ako ispovjednik nađe pokornika u nužnoj bližnoj prigodi, koji je već i griješio u toj prigodi, neka mu naredi da za pokoru dođe poslije nekoliko vremena na ispovijed. Ako to bez krzma- nja obeća, ispovjednik može suditi da se pokornik kaje i ima volju da više ne griješi. To vrijeme kada će se pokornik povratiti na ispovijed može biti ovo: polovica vremena nego li je prošlo od ove sadašnje i posljednje ispovijedi pokornika: ako se je ispovijedio ima godinu dana, onda mu se naredi povratak do šest mjeseci. Ovako se može ispitati volja pokornika predlažući mu bilo koje nabrojeno sredstvo; ako ga rado primi, njegova je volja spremna za od- riješenje.

Ovdje se smatra uputnim dati jednu uputu ispovjednicima koju inače Noldin izričito ne ističe. Očito je da ispovjednik mora upozoriti pokornika na izbjegavanje grešnih prigoda, osobito slobodnih. Jorio to izriče kada kaže: mora se opomenuti pokornik, ako bi ostao, bez opomene, u bližoj prigodi f o r m a l n o g a grijeha; a razlog je, jer bi mućanje bilo odobravanje zablud- e, a to se nikada ne smije.²⁴

Ali se može lako dogoditi da pokornik shvaća dužnost izbjegavanja grije- ha, ali ne shvaća dužnost da napusti prigodu. Takav je pijanac koji razumije da se ne smije opiti, ali ne shvaća, da ne smije ići među ljude, u krčmu. Takav je mladić koji ne shvaća da ne smije u kazalište iako često zbog svoje osjetlii- ve slaboća mislima i željama griješi; takva je i djevojka kojoj bi se zabranilo da ne pohađa ples. Takav je učenik koji za školu čita zabranjene knjige: ili i dobri kršćani koji u kući imaju Daničićevo sv. Pismo. Sve ovo nekim pojedini- cima može biti bliža prigoda i onda se ta prigoda zove r e l a t i v n a. Dobro je i treća uputiti pokornika da bježi od zle prigode; ali ako se opazi da je po- kornik im bona fide u odnosu prema izbjegavanju te slobodne prigode, te vidi, ili puno sumnja, hoće li pokornik poslušati, onda razboritost traži da se samo da se samo vrlo preporuči izbjegavanje zle prigode, a nipošto strogo ne za- brani.²⁵

Ad IV — Ispovjednik je dobro uočio da su pokornici u bližoj grešnoj prigodi, ali je slabo učinio što ih nije poučio i dobro naglasio upotrebu duhov- nih lijekova: izbjegavanje intimnih razgovora i češće pristunanje svetim sa- kramentima. Barem toliko za prvi put, i dok još nisu postali pravi iznovični grešnici (recidivi), kako ćemo vidjeti u slijedećem slučaju..

Fra Karlo Nola

IV. IZNOVIČNI GREŠNICI (RECIDIVI)

Isti Petar Petrović, o kojemu smo govorili u slučaju »Prigodni grešnici«, živio je i nadalje sa svojom kućnom pomoćnicom. Čuvali su se poslije ispovi- jedi za neko vrijeme od grijeha, ali slaboća i blizina opet ih je dovela do gri- jeha. Za Veliku Gospu opet idu na ispovijed i priznaju iste svoje grijehe. Ispovjednik je bio malo strožiji i dao im ozbiljnu opomenu i naredio da iz-

24. kod JORIO, n. d. III br. 571.

25. GENICOT, n. d. II br 537 i ROSSINO, n. d. str. 307.

bjegavaju intimne razgovore pa da dođu opet do mjesec dana na ispovijed. Oni primiše opomenu i odlučiše da neće više grijешiti. Do mjesec dana eto ih opet na ispovijed a i s onim istim grijesima. Opet ispovjednik opominje i opet naređuje na ispovijed do mjesec dana. I oni se vraćaju i kažu: »Oče, sram nas je, opet smo upali u grijeh«. Ispovjednik urgira: »Morate se što prije vjenčati« — Djevojka je voljna, ali on se ustručava dok ne prođe godina dana i dok ne svlada otpornost djece a ne bi želio ni s djecom živjeti u zavadi. Ispovjednik ih je i dalje dva-tri puta odriješio, ali je sada stao sumnjati: smije li ih još koji put odriješiti dok se ne vjenčaju, jer je negdje čitao da sv. Alfonzo — a nema većeg auktoriteta od njega mislio je u sebi — zabranjuje dati odriješenje onima koji se vazda vraćaju na ispovijed s istim grijesima.

Da se oslobodi sumnje i dobije uputu kako će se unaprijed vladati pođe u grad pa svoj slučaj pokaže učenom ispovjedniku da ga uputi kako će se vladati.

Gradski ispovjednik i on se na prvi mah dobro zamislio i stao pitanje proučavati:

I. Što su navadnici?

II. Što su iznovični grešnici?

III. Koje je pravilo za njihovo odriješenje od grijeha?

IV. Što ako ne pokazuju baš nikakva popravka?

V. Ad casum.

RJESENJE

Ad I. — Navadni grešnik (*Consuetudinarius*) jest onaj koji je stekao zlu naviku i neku lakoću da čini isti grijeh. A ta lakoća i priklonost na grijeh nastaje u duši onoga koji često ponavlja iste grijehe. Teško je ustanoviti kada je netko stekao zlu naviku. Cappello izražava mišljenje naučitelja u ovim pravilima:

1. Koji za dulje vremena npr. za godinu dana, pet puta u mjesecu učini vanjski grijeh a u materiji nečistoće koji sagriješi mjesečno kroz godinu dana po dva pače i po jedan put, smatra se da je stekao naviku.

2. Koji svaki dan za dulje vremena sagriješi mišlju voljom pa i psošću, smatra se da je navadni grešnik, pače koji te grijehe učini tri četiri puta kroz sedmicu za dulje vremena.

3. Koji naprotiv četiri-pet puta kroz mjesec griješi mislima ili voljom taj nije navadni grešnik¹.

Sv. Alfonzo misli da pet izvanjskih grešnih čina u mjesec dana kroz 3—4 mjeseca, učinjeni nekim razmakom između njih mogu učiniti zlu naviku, a tu je dovoljan i manji broj grijeha (jednom mjesečno kroz godinu), ako se to učini izvana s drugom osobom kao fornikacija. Neki traže i više puta, i to s pravom, ako se radi o grijesima u mislima i željama.²

Prema ovim pravilima možemo znati je li netko dobio n a v i k u u grijehu.

Ad II. — Sv. Alfonzo definirao je iznovičnog grešnika: »koji se poslije ispovijedi, pa i prve, na isti način, ili blizu (quasi) na isti način povraća na

1. CAPPELLO, *De Sacramentis*, Romae, 1944, II. — br. 339.

2. BOSCHI, »*Abituati e recidivi*« u »*Morale e pastorale alla luce di S. Giuseppe Cafasso*«, Padova 1961, str. 127—128.

grijež »bez popravka«. Današnji moralisti s Lugom na čelu kažu da je iznovični grešnik onaj »koji često (frequenter) upada u iste grijehe i bez ikakva popravka poslije mnogih ispovijedi«. ³

Noviji moralisti slijede općenito Lugonovu definiciju. A razlika je među njima u tome što je po sv. Alfonzu iznovični grešnik i onaj koji se je povratio na grijeh i dolazi na ispovijed s istim grijehom koji je ispovijedio zadnji put pa, iako je u vrijeme kroz te dvije ispovijedi, učinio samo jedamput taj grijeh. Lugonovi pristaše traže da je pokornik ispovijedio isti grijeh 4—5 puta, a isto da ga je po prilici i toliko puta učinio od zadnje ispovijedi.

Vrlo je važna ova definicija za rješenje ovoga slučaja pa ćemo je malo bolje raščlaniti. Ovi traže za prvi pojam »iznovičnog grešnika«:

Iznovični grešnik je onaj koji je upao:

a) u iste grijehe b) više puta, tj. u više ispovijedi u kojima je imao više takvih grijeha c) i to bez ikakva popravka.

a) — U iste grijehe psosti, bludnosti, pijanstva i slično. Tko bi u jednoj ispovijedi imao ispovijediti samo grijehe bludnosti a u drugoj upao u grijehe psosti, a u trećoj ispovijedio samo grijehe pijanstva, taj nije iznovični grešnik u strogom smislu riječi.

b) — V i š e p u t a i poslije više ispovijedi. Iznovični grešnik nije koji je dva-tri puta sagriješio i dva-tri puta se ispovijedio. Potrebno je da je sagriješio i ispovijedio se barem pet do šest puta. Isto je potrebno da je od zadnje ispovijedi 4—5 puta sagriješio. Strogi pojam »iznovični grešnik« mogao bi se izvršiti ako bi iznovični grešnik u svojoj ispovijedi donio samo jedan grijeh svoje recidivnosti. Jorio kaže »ne ulazi u pitanje iznovičnog grešnika je li netko sagriješio jedan ili pet puta«. ⁴

Cappello isto misli: »Prema tome ako npr. Ticij ispovijedi se kroz godinu četiri puta i svaki put se optuži da je jednom učinio grijeh polucije on je iznovični grješnik ali nije navadnik jer 4—5 grijeha kroz godinu nisu dovoljni da proizvedu naviku«. ⁵ Opaža ipak Jorio: »Jedva će se naći slučaj da iznovični grešnik nije i navadnik, jer iz ponavljanja grijeha (iznovični grešnik) rađa se navika«. I zato opaža isti Jorio: »Mi ćemo uzimati iznovičnog grešnika koji je ujedno navadni grešnik«. ⁶ Radi ovoga umetnuto je u definiciju da iznovični grešnik »frequenter« ponovno upada u grijeh. Radi toga čini nam se najbolja Boschiera definicija: iznovični grešnik jest onaj koji pada često (rekao bih trajno) u iste grijehe koje je već više puta ispovijedio a da nije dao ikakva ili blizu nikakva znaka pa i početnoga popravka, koji bi nas uvjerio da je sa svoje strane dao bilo koji napor dobre volje«. ⁷

c) — b e z i k a k v o g p o p r a v k a . Ovo je najznačajniji uvjet iznovičnosti. Vrlo je teško ustanoviti koji je to pokornik koji se je povratio na ispovijed i to poslije pet ili šest ispovijedi »b e z i k a k v a p o p r a v k a«; pa će ispovjednik morati upotrebiti svu svoju psihološku sposobnost zapažanja i ispitivanja prije nego li će posve sigurno reći: ovaj je pravi iznovični grešnik. Rossini za taj uvjet traži apsolutni nedostatak nastojanja da se grešnik popravi. Ako bi poslije pete ili šeste ispovijedi izjavio da je padao kao i prije, ali

3. JORIO, *Theologia Moralis*, Neapoli, 1954, III. br. 594.

4. JORIO, n. d. III. br. 597.

5. CAPPELLO, n. d. br. 541.

6. JORIO, n. d. br. 596.

7. BOSCHI n. d. str. 129.

pokaže da se borio pa je odmah iza grijeha mrzio na svoje zlodjelo: da ga je strah od grijeha, taj još nije iznovični grešnik, jer je nastojao da se popravi. Nastojanje koje je poduzeo pa taman ostalo bez uspjeha isključuje pojam iznovičnog grešnika. Ovo je najznačajniji element.⁸

Genicot upućuje: »Bit će dobro upitati otvrdnule iznovične grešnike kako su se ponašali poslije zadnje ispovijedi. Ako naime kažu da su se barem za nekoliko dana od običajnih svojih grijeha ustegli, da su na to pazili, ispovjednik će imati vjerojatan razlog da sudi kako se kasnije upadanje u grijeh ima radije pripisati ljudskoj slabosti nego li manjku odluke u predašnjoj ispovijedi te će radi toga moći lakše pretpostaviti da je pokornik dobro raspoložen«.⁹

Lugo smatra da je pravi iznovični grešnik koji »vazda neposredno iza ispovijedi olako griješi«.¹⁰

Ima ih koji misle: ako je grešnik pa i samo jedanput svjesno i svojevolljno svladao veliku napast i ne sagriješio, taj nije pravi iznovični grešnik.¹¹ (Nola, *De sexto* str. 89).

Ima ih koji misle: već s tim što grešnik nije postao gor i od zadnje ispovijedi, znači da je tu bio neki napor i neki popravak, jer navika vazda vuče sve to više strmo kao i rijeka kad vuče lađu koja se ne napire da ide naprijed. Griješi i takva grešnika su od slabosti a ne radi manjka kajanja i odluke u zadnjoj ispovijedi.¹²

Moralisti idu i dalje pa kažu: »U naše dane, osobito sa strane muškarca, i sam svojevolljni pristup na ispovijed može se skoro vazda smatrati kao znak dovoljne dispozicije, jer su morali nanijeti sebi silu i svladati razne poteškoće, i to pretpostavlja u sebi neku dispoziciju.«¹³

Kada sam ovo pročitao kod Lojana činilo mi se ovo mišljenje preširoko, a proučavajući dalje vidio sam da se s tim slaže i sv. Alfonzo i to smatra pače »izvanrednim znakom« koji sam po sebi pokazuje da je pokornik koji ima taj znak dovoljno raspoložen. Jorio naime nabroja izvanredne znakove sv. Alfonza i pod br. 10 piše: »Nerijetko: sama svojevolljna ispovijed može se smatrati kao izvanredni znak kajanja osobito kod mladića ili muževa koji moraju svladati i sami sebe i ljudski obzir kada hoće da pristupe na ispovijed«.¹⁴

Boschi navodi još jedan posebni razlog radi kojega bit će puno puta teško ustanoviti koji je pravi iznovični grešnik. Vrlo često iznovični grešnici jesu navadni grešnici. I ako je grešnik navadnik, a osobito ako je to u grijesima bludnosti ili psosti, mnogo puta naći ćemo materijalni teški grijeh, a nijesmo sigurni je li toga časa bio u grešniku i formalni teški grijeh: strast naime tako zaslijepi razum pa oslabi volju da mi ne znamo sigurno je li bio teški grijeh«.¹⁵

Za potvrdu toga svoga posebnoga mišljenja Boschi se poziva na Noldina, čije ćemo mišljenje u cijelosti donijeti da stvar bude očevidnija.

»Da se prosudi, piše Noldin, uračunljivost grijeha koji se učini iz zle navike, osobito protiv čistoće valja imati na pameti: grešni čini što se češće po-

8. ROSSINO, *Il Sacramento del Perdono*, 1963, str. 299.

9. GENICOT-SALSMANS, *Institutiones Theologiae Moralis*, Brunges 1951, II vol. — br. 355.

10. JORIO, »Semper immediate post confessionem facile recidit« — n. d. III. br. 590.

11. NOLA, *De sexto* — Karlovac 1936, str. 59.

12. JORIO, n. d. str. 591.

13. LOGUNA, *Institutiones Theologiae Moralis*, Taurini, 1940 — VII. br. 337.

14. JORIO, n. d. br. 604.

15. BOSCHI, n. d. str. 131.

činjaju tim više uvećavaju pohodu tako da žestoki poticaj pohote navodi na grijeh; ta ista grešna djela oslabljuju snagu volje i priječe razumu dok se zadržava sjetilnim dobrima da ne može dovoljno izvagati motive koji bi ga oda- lečili od grijeha. Ove zapreke slobode veće su kod onih koji su još od djetinj- stva stekli naviku na grijeh, a još su snažnije kod onih koji su to zlo raspo- loženje baštinili od roditelja i navikom ga još povećali. I ako i oni manje-više slobodno griješe, uza sve to mogu biti ispričani, doduše ne od cijeloga (a toto) grijeha, ali mogu ipak od velikoga (a tanto).¹⁶ Ako eto ima slučajeva kada će- mo razložito moći sumnjati jesu li iznovični grešnici uistinu teško formalno sagriješili, mi nećemo tada ni sigurno reći: ovi su iznovični grešnici i ovima se mora ustegnuti odriješnje.

Napokon iznosim jedno lično posebno mišljenje: blizu je moralno nemo- guće, a valjda moralno i nedozvoljeno, u grijesima nečistoće potanko ispiti- vati koliko su se borili i kako su se borili i kako dugo su se čuvali od grijeha, a niti je slobodno iznovične grešnike napućivati na toliko ispitivanje; to bi bilo »ne quid nimis« u materiji u kojoj je »melius deficere quam abundare«. Do- sljedno tome teško ćemo biti sigurni da li pred nama kleči jedan pravi izno- vični grešnik. Kroz dugo moje ispovijedanje od 48 god. imao sam samo jedan slučaj gdje sam posve sigurno mogao reći: ovaj je nedostojan odriješnja.

Ad III. — Da znademo kako ćemo odriješiti iznovičnike valja razlikovati:

a) **Iznovičnike iz slabocće** npr. psovač ili masturbator. Ovi se odriješuju po pravilu ad I koje smo naveli u slučaju »Prigodnici« — tj. vazda kada mislimo da su skrušeni i pokajani; pače to je puno bolje nego im odriješnje odgoditi.

b) — **Iznovičnike iz slobodne grešne prigode.** Ovi su oni koji neće da spale bezbožnu i nemoralnu knjigu, neće da plate dug, neće da ostave grešnu prigodu plesa neće uopće da napuste grešnu bližu prigodu. Ako pokornici izjave da neće napustiti slobodnu prigodu ne smije im se dati odriješnje. Ako li izjave da hoće napustiti slobodnu prigodu i izvršiti naredbu is- povjednika, a inače se kaju za svoje grijehe ovi mogu biti odriješeni samo ako ispovjednik može razborito povjerovati njihovom obećanju. Ako li pak više puta obećaju, a ne izvrše, ne smije im se dati odriješnje prije nego napuste prigodu.¹⁷

c) **Iznovični grešnici iz nužne bliže prigode.** Ovi se opet razlikuju na one koji nastoje i bore se protiv strasti pa iza toga po sla- boći opet i opet padnu. Za ove Noldin daje pravilo: »Koji neće da napuste bli- žu prigodnu moralno nužnu, može ga se odriješiti ako je spreman da upotreb- ljava lijekove da više ne griješi«.¹⁸

O ovome smo dovoljno govorili u slučaju »Prigodnici« ad III.

Ad IV. — Sada dolazi teški problem moralista: dođe slučaj da pokornik neće da ostavi prigodu i ne kaže da neće upotrebljavati duhovne lijekove pro- tiv bližih prigoda pače, kako kaže, on se kaje i obećaje da će upotrebljavati lijekove, ali uza sve to i poslije pet šest ispovijedi on se opet povraća s istim grijesima — bez ikakva popravka.

16. MOLDIN — *Suma Theologiae Moralis* Oeniponte, 1960, I vol, br. 70.

17. MOLDIN n. d. III br. 400.

18. MOLDIN n. d. III. br. 401.

Sada je veliko pitanje: što će sada ispovjednik učiniti s pokornikom: ili mu zakratiti odriješene prije nego fizički napusti prigodu, ili mu i dalje još jače preporučivati uporabu lijekova i nadalje mu davati odriješene.

Noldin tu daje ovo pravilo: »Ako se pokornik koji se nalazi u bližoj i nužnoj prigodi, poslije više (pet do šest) ispovijedi, povrati opet na ispovijed s istim grijesima, ne mora se apsolutno tražiti da napusti prigodu, nego ga se može još odriješiti ako ozbiljno hoće da upotrebi sredstva po kojima će bližu prigodu pretvoriti u daljnju! ako ima ovu volju on je dovoljno spreman za odriješene, pa taman ne htio da napusti prigodu. Treba pripustiti razboritosti ispovjednikovoj: ili će tražiti napuštanje prigode ili još usrdnije preporučiti upotrebu lijekova. Općenito se može reći da se ne mora tražiti napuštanje prigode, ako je mnogo teže napustiti prigodu nego li se upotrebom sredstava očuvati od grijeha.

Iza toga Noldin slijedi dalje: u ovome slučaju mnogi autori sa sv. Alfonzom stavljaju svoje pravilo: takva pokornika, ako nema izvanrednih znakova skrušenja ne može se odriješiti ako ne napusti prigodu pa taman pretrpivši najveće zlo, izgubi dobar glas pa i sam život. Kada nema nikakve nade u popravak treba poslušati Isusovu naredbu: »Ako te tvoje oko sablažnjava, iskopaj ga«. ¹⁹

Drugi, tj. mnogi noviji auktori misle: nije nužda ići tako daleko: iz toga što do sada poslije više upadanja u grijeh, nije slijedio nikakav popravak, ne mora se zaključiti da tu uopće nema nikakve nade u popravak, nego se mora zaključiti samo ovo: ili predloženi lijekovi nisu bili dovoljni ili nijesu bili upotrebljavani. ²⁰ Ako se ispostavi ovo, onda treba ozbiljno opomenuti pokornika da: ili marljivije upotrebljava lijekove ili baš da napusti prigodu pa i sa najvećom teškoćom. ²¹

Kako izgleda, barem na prvi mah, radi se o vrlo teškom problemu i o nemiloljivoj dilemi u kojoj će se ispovjednici često naći: ili će pokornik morati podnijeti velike žrtve ili ostati bez milosti sakramenta i s velikim strahom te sumnjom u svoje spasenje.

Za sreću, kada se ovaj problem malo bolje uoči, on je i sa strane kršćanske moralke puno lakši nego bi to izgledalo na prvi mah. Ovi neki razlozi to opravdavaju:

a) Genicot upozoruje da je ovdje govor ne samo o iznovičnim grešnicima nego i o prigodnicima u nužnoj bližoj prigodi, pače i ujedno i o navadnicima. I te »iznovične grešnike« imamo uzeti u strogom smislu riječi kako smo gore razjasnili. ²²

b) Iza toga nas tješi mišljenje Joria koji na upit: »Može li se odriješiti onaj koji je u bližoj i nužnoj prigodi i koji, upotrebivši duhovne lijekove, vada na isti način pada? — odgovara: valjda se može zaniijekati sama pretpostavka. Teško da se može dogoditi te ne uslijedi bilo kakav popravak, ako su upotrebljavani lijekovi i ovi bili odmjereni i zgodnim prilikama prilagođeni. Iza toga nastavlja Jorio: »I kada bi se pripustila ta pretpostavka(da se upotrebe lijekovi bez ikakve koristi) žestoko se prepiru auktori, da li se pokornik može

19. Mark. 9. 46.

20. BALLERINI PALMIERI, V. str. 119 kod Noldina pod bilješkom 21.

21. NOLDIN, n. d. III. br. 457.

22. GENICOT, n. d. II br. 539.

odriješiti ili ne«. ²³ Isto mišljenje ima i Genicot te nadodaje: »Ako dosadašnji lijekovi nisu pomagali, odakle se može zaključiti: ili da nisu bili dovoljni ili da su bili zanemareni«. ²⁴

c) Nadalje, teško će ispovjednici steći uvjerenje da u slučaju nema ili ne može biti popravka«. Tek onda piše Genicot bit će jasno da pokornik nema kajanja ni skrušenja, ne ako neće da ostavi prigodu, nego što ozbiljno nije spreman da s Božjom pomoću surađuje i upotrebljava sredstva kojima će bližu prigodu pretvoriti u daljnu. Da dobije odriješene mora: ili ozbiljno htjeti uzimati lijekove ili napustiti prigodu. U tom slučaju odriješene mu se odgodi dok stvarno upotrebi lijekove. ²⁵

Mi smo već vidjeli kako je vrlo teško ustanoviti koji su pravi iznovični grešnici u strogom smislu riječi. A mnogi su slučajevi kada ispovjednik može, a i mora, dati odrješene barem sub conditione ako nije siguran da je pokornik zapravo indignus.

d) Stariji moralisti smatraju da je često ponovno upadanje u grijeh znak da nije u posljednjoj ispovijedi bilo pravog kajanja i skrušenja. I ovo je glavni suposit tih moralista, ali nije opravdan. Samobludnici kaju se u istinu za svoj grijeh, ali ipak priupadaju, jer ih na neki način nagoni strast i navika.

Grešnik u bližoj prigodi opet pada, ne što se nije pokajao, nego mu je prigoda ponovno uzбудila strast. I kao što se može odriješiti samobludnik iako će opet pasti, može i bludnik iz bliže prigode, jer ga prigoda navede i zaslijepi mu oči razuma pa slijepa volja iako nije prije željela, sada ipak u prigodi pada.

Kod odriješena nije bitno hoće li se ili ne pokornik povratiti na grijeh nego da li se on »hic et nunc« ozbiljno kaje. Za odriješene bitno je nužno: dolor et detestatio peccati cum proposito non peccandi de cetero.

Ispovijed je bitno i prvotno ustanovljena da oprostí grijehe, a drugotno i integralno da ih liječi. Inače Isus ne bi Petru rekao da oprostí sedamdeset sedam puta. Dakle, blizu uvijek.

Iako ispovjednik blizu sigurno zna da će onanista opet upasti u grijeh, ipak mu može, a i mora dati odriješene, ako mu je vjerovatno da se on u času ispovijedi kaje i ima odluku »non peccandi de cetero«. Ovo je nauka sv. Tome koji piše: »Ako netko kasnije griješi ili djelom ili odlukom, to ne isključuje da je prva pokora bila istinita; nikada se istinitost prvog čina ne isključuje protivnim slijedećim činom; kako je uistinu trkač trkao; iako je kasnije sjeo; tako se je i pokornik pravo kajao, iako je kasnije pogriješio«. ²⁶

Istu nauku još izričitiije uči sv. Josip Cafasso: »Uvjet pokore jest sadašnja odluka (čin volje), a ne budući popravak«. — »Ne zaboravimo, piše Boschi, da u času ispovijedi sve pomaže pokorniku: ispovjednik, crkva, okoliš i milost Božja. Naprotiv izvan ispovjedaonice često je sve protivno: iznenada napadaju strasti koje se mogu za neko vrijeme suzbítí (compresse), ali nikako uništítí (soppresse), privlačivost i zasjeda stotinu pogibeljnih prigoda; napasti itd. Često padanje poslije ispovijedi može dakle ovisiti, a često praktično i ovisi«, od posve drugih elemenata — kao što je »usljedna« nemarnost u upotrebi sredstava koji bi morali zapriječiti ponovni pad«. A kako se to sve

23. JORIO, n. d. III. br. 590.

24. GENICOT, n. d. II. br. 361.

25. GENICOT, n. d. II. br. 360.

26. Summa Theologica, III. qu. 84 — kod Lojano, n. d. VII br. 377.

slaže s ispovjednikom koji neće da odriješiti grešnika koji je više puta pao u isti grijeh, a ipak svaki put se kajao?

Nije bez razloga kršćanski osjećaj stvorio ovu legendu: neki ispovjednik nije htio odriješiti iznovičnog grešnika. Grešnik ga je molio za milosrđe Isusovu, a ispovjednik nije htio. Tada je, kažu, Isus podigao s križa pribijenu ruku i grešnika odriješio.

U sklop ovoga problema spada i odgovor koji moralisti daju na upit: »Može li ispovjednik ustegnuti odriješene pokorniku koji neće da obeća da će se češće ispovijedati.« — Odgovor: »Ne može, jer češća ispovijed jest medicina, a ispovjednik kao liječnik daje samo savjete, a kao sudac daje samo odriješene ako je pokornik skrušen i naređuje samo pokoru.«²⁸

Na isti upit odgovara i Jorio: »Negative, ako je pokornik inače dispositus, jer ne postoji ni Božja ni Crkvena zapovijed ispovijediti se više puta na godinu; a ima i drugih sredstava da se navadnik oslobodi od grijeha. Takvima se može preporučiti a ne zapovijediti češća ispovjed.«²⁹ Isto misli i Cappello kao i Noldin. Ipak i Cappello i Noldin uče: »da bi trebalo ustegnuti odriješene habituatis in peccatis luxuriae, ako se druga sredstva ne smatraju za uspješna, a oni ne će da se češće ispovijedaju, jer bi to sredstvo bilo moralno potrebno a ne vrlo teško.«³⁰ Teško bi se ovo mišljenje Cappella i Noldina dalo složiti s mišljenjem koja su prije dali, osim u iznimnom slučaju tj.: per accidens, kako se izražava Cappello. A to bi se moglo primjeniti samo kod pobožnih ljudi, jer npr. za »godišnjake« to bi bilo nemoguće, jer bi to za njih bilo preteško, a valjda bi im povrijedili i »bonam fidem« u odnosu na dužnost česte ispovijedi. A i »kod pobožnih« bi se to moglo narediti jedino ako su druga sredstva bezuspješna i kada bi se znalo za sigurno da će česta ispovijed sigurno izliječiti. A ispovjednici znadu da ni ovo sredstvo, pa i za pobožne, nije vazda sigurno sredstvo izliječenja: toliko su ljudi slabi! Koliko god se česta ispovijed ima preporučiti, ipak praktično bi bilo vrlo teško staviti dužnost na ispovjednike da zakrate odriješene ako grešnici ne će da se češće ispovijedaju. Ovo je moje mišljenje — i podvrgavam ga sudu kompetentnijih. Sigurno se samo to da se pokorniku koji se kaje i odlucuje ima dati odriješene.

Kao zaključak mislim da se mogu složiti oba mišljenja jer oba pripuštaju ove stavke:

1. Blizu je nemoguće da se upotrebljavaju sredstva a da kod iznovičnih grešnika nema nikakva popravka. Ovim kao da praktično pada ova rasprava.

2. I strožiji moralisti moraju priznati da je vrlo teško naći pravog iznovičnog grešnika u strogom smislu riječi.

3. Mnogo puta pokrivaju se redoviti znakovi širih sa izvanrednim znakovima strožijih moralista.

4. Napokon i sam Lugo nosilac blažega mišljenja, priznaje: u nekim prilikama treba pokorniku narediti izbjegavanje prigode, pa i pod prijetnjom zanižavanja odriješanja. Kadikada je naime tako jaka privlačna sila prigode, tako su česte pogreške, tako očevidna nemarnost kod upotrebe lijekova, da se pravom ima cijeliti kako pokornik ovoga časa nema ni kajanja ni od-

27. BOSCHI, n. d. br. 141.

28. GENICOT, n. d. II br. 345.

29. JORIO, n. d. III br. 386.

30. CAPPELLO, n. d. II. br. 540.

luke te mu se ta prigoda ima smatrati radije slobodna i dragovoljna nego li nužna. Napokon završava isti Lugo: ispovjedniku će biti potrebna velika razboritost da ne dođe do ove skrajnje mjere; ali će se s njom poslužiti tek posli- nego li je ozbiljno odvagao sve okolnosti i specijalno se preporučio Bogu.³¹

Moje je mišljenje da su ti slučajevi vrlo rijetki. U njima će ispovjednik odmah biti na čistu da pokorniku nije ništa stalo za duhovnim životom i da je na ispovijedi došao samo prisiljen.

Osobitu razboritost, strpljivost i psihološku ocjenu mora imati ispovjednik u najizrazitijemu slučaju iznovičnosti: kod bračnih onanista. Mora dobro raspitati jesu li pravi iznovični grešnici, i kako smo to gore opisali, promotriti sve okolnosti koje smo nabrojili, a koje bi mogle opravdati onaniste da ih se ne ubroji u nepopravljive iznovične grešnike. Ako nam se i čini da su pravi iznovični grešnici, onda upotrebimo svu ljubav i strpljivost da ih uvjerimo o teškoj grešnosti njihova stanja. Pa iako ih ne ćemo nagovoriti da imaju više djece, lakše će nam uspjati da ih nagovorimo na bračnu uzdržljivost ili na upotrebu braka za vrijeme neplodnosti.³²

Tako je sv. Alfonzo u teoriji bio je strog, ali u praksi kažu da nije nikada zakratio odriješnje.

O Cappellu se pripovijeda ovo: jednom je u predavanju tumačio razna pravila kod odrješivanja grešnika. Na to mu je jedan slušač prigovorio: »Oče Vi ste blaži u ispovijedaonici, nego li na katedri! — Cappello je odgorio: »Na katedri se uči kako naučavaju bogoslovci, a u ispovijedaonici se ispovijeda kako ispovijedaju sveći«.

Ad V. — Ispovjednik je morao da se bolje propita jesu li pravi iznovični grešnici po uputama koje smo naveli ad II.

Morao je bolje preporučiti pohađanje sakramenata, jer baš kod ovih grešnika u bližnjoj nužnoj prigodi ispovijed je potrebna i kao preservativ; pomisao da će opet, i to brzo na ispovijed, i to kod istog ispovjednika, dat će im snage da se barem za neko vrijeme čuvaju od grijeha i izbjegavaju što više bližu intimnost. I ako kod iduće ispovijedi ispovjednik ispostavi ovako stanje, moći će, a i morati će, da im dade odriješnje, jer bez toga bi se samo to više prljali u grijehu. A ovako će milost Božja voditi ih na bolji i kreposniji život.

Fra Karlo Nola

31. Kod PISCETTA — GENNARO *Elementa Theologiae Moralis*, Taurini 1938 V, br. 772.

32. NOLA, n. d.